

Državni svetnik
Tomaž Horvat

Nova Gorica, 13. 3. 2019

Gospod
Alojz Kovšca
predsednik
Državnega sveta

ZADEVA: Pobuda za uzakonitev najnižje zagotovljene invalidske pokojnine v višini 500 evrov, ne glede na dopolnjeno pokojninsko dobo

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) predlagam, da se na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti naslovi naslednjo pobudo:

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 23/17 in 40/17) naj se spremeni tako, da se posamezniku, ki je oziroma bo pridobil pravico do invalidske pokojnine, slednja zagotovi v višini, ki ne more biti nižja od 500 evrov, ne glede na dopolnjeno pokojninsko dobo.

Obrazložitev:

Državni zbor Republike Slovenije je na 29. seji 25. 4. 2017 sprejel Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2C), EPA 1690-VII, ki ga je po skrajšanem postopku v zakonodajno proceduro vložila Vlada Republike Slovenije. Predlog zakona, ki je začel veljati s 1. oktobrom 2017, je uvedel nov institut za določanje novega zneska najnižje starostne in invalidske pokojnine v višini 500 evrov, in sicer za zavarovance (moške in ženske), ki so pridobili pravico do starostne in invalidske pokojnine po določbah ZPIZ-2 in dopolnili pokojninsko dobo v enaki višini, kot je predpisana višina pokojninske dobe brez dokupa za pridobitev pravice do starostne pokojnine pri najnižji starosti (po določbah veljavnega ZPIZ-2 40 let brez dokupa oziroma ustrezno manj za ženske v prehodnem obdobju po 27. členu ZPIZ-2). Prehodne določbe ZPIZ-2C pa omogočajo izplačilo najnižje zagotovljene pokojnine v višini 500 evrov tudi za nekatere druge uživalce pravic, ki so uveljavili pravico do starostne ali invalidske pokojnine po prehodno veljavnih predpisih o pokojninskem in invalidskem varstvu. Torej tistim, ki so dopolnili pogoj pokojninske dobe, kot je bil določen po predhodno veljavnem predpisu. S sprejetimi ukrepi se od oktobra 2017

upokojemcem, ki so izpolnili polne pogoje za upokožitev, zagotavlja osnovno socialno varnost.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 23/17 in 40/17; v nadaljevanju ZPIZ-2) ureja tudi invalidsko pokojnino kot pokojninski prejemek, ki pripada zavarovancu ob nastanku invalidnosti, če izpolnjuje pogoje v skladu z navedenim zakonom. V skladu z 41. členom ZPIZ-2 pravico do invalidske pokojnine pridobi zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost I. kategorije; zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s polnim delovnim časom brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 55 let; zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s krajšim delovnim časom od polnega najmanj štiri ure dnevno brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 50 let, ter zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. ali III. kategorije in mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev, ker je dopolnil 65 let starosti.

Navedeni zavarovanci v skladu z 42. členom ZPIZ-2 pridobijo pravico do invalidske pokojnine na podlagi poškodbe zunaj dela ali bolezni – pod pogojem, da so ob nastanku invalidnosti dopolnili pokojninsko dobo, ki pokriva najmanj tretjino obdobja od dopolnjenega 20. leta starosti do nastanka invalidnosti (delovna leta). V primeru, ko je invalidnost posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, pa zavarovanec pravico pridobi ne glede na dopolnjeno pokojninsko dobo.

Kot izhaja iz pojasnil Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije¹, je v skladu s trenutno veljavnimi predpisi pripadajoči znesek invalidske pokojnine odvisen od več okoliščin, in sicer od višine pokojninske osnove, vzroka za nastanek invalidnosti, dopolnjene pokojninske dobe, in tudi starosti, ki jo je zavarovanec dopolnil na dan nastanka invalidnosti. Izjema velja za invalidsko pokojnino na podlagi invalidnosti, nastale zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. V tem primeru se zavarovancu odmeri invalidska pokojnina ne glede na starost in dolžino dopolnjene pokojninske dobe v višini 57,25 % od pokojninske osnove, če je zanj ugodnejše, pa v odstotku, določenem glede na dolžino dopolnjene pokojninske dobe. Pri invalidnosti, nastali zaradi poškodbe zunaj dela ali bolezni, pa je višina odstotka za odmero invalidske pokojnine odvisna ne le od dolžine dejansko dopolnjene pokojninske dobe, temveč tudi od starosti zavarovanca na dan nastanka invalidnosti.

V primeru nastanka invalidnosti pred dopolnjenim 65. letom starosti, se odstotek za odmero invalidske pokojnine določi tako, da se pri določanju pokojninske dobe upošteva tako dejansko dopolnjeno pokojninsko dobo kot tudi t. i. prišteto dobo kot navidezno dobo, ki je odvisna od starosti zavarovanca in se jo prišteje k dejansko dopoljnjeni pokojninski dobi, na podlagi česar se upravičencu do invalidske pokojnine zviša odstotek za odmero invalidske pokojnine.

¹ <https://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf=328>

V skladu s podatki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije se število povprečnih uživalcev invalidskih pokojnin od 2001 veskozi zmanjšuje, leta 2018 se je npr. povprečno število uživalcev invalidske pokojnine zmanjšalo za 2013 oseb oziroma za 2,5 %. Povprečna neto invalidska pokojnina brez sorazmernih delov je pri moških decembra 2018 znašala 560,50 evra oziroma na letnem nivoju 560,17 evra in je bila za 7,1 % višja kot pri ženskah, ki je znašala 524,93 evra oziroma na letnem nivoju 523,06 evra². Povprečna starost žensk, ki so pridobile pravico do invalidske pokojnine, je leta 2018 znašala 54 let in 6 mesecev, moških pa 55 let in 2 meseca³. Navedene upokojitvene starosti pa po posameznih koledarskih letih nihajo.

Leta 2018 je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije na novo priznal pravico do invalidske pokojnine 1213 uživalcem, pri čemer je bil delež tistih, ki jim je bila pokojnina odmerjena od najnižje pokojninske osnove, 63,9-odstoten, od najvišje pokojninske osnove pa je bilo odmerjenih 0,6 % invalidskih pokojnin⁴. Povprečna mesečna invalidska pokojnina, izplačana v obdobju januar–december 2018, je znašala 496,72 evra.

Po podatkih iz Letnega poročila Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije za leto 2018 povprečna dopolnjena pokojninska doba novih uživalcev invalidske pokojnine iz leta v leto niha, in sicer v odvisnosti od strukture prejemnikov. Leta 2018 so ženske, ki so uveljavile pravico do invalidske pokojnine, dopolnile v povprečju 29 let in 5 mesecev, moški pa 28 let pokojninske dobe. Torej v povprečju več kot desetletje manj od pokojninske dobe 40 let, ki ob določenem odmernem odstotku 63,5 % za ženske in 57,25 % za moške zagotavlja polni znesek invalidske pokojnine.

V skladu z ZPIZ-2C so se moški in ženske, ki so se 2018 invalidsko upokojili s pokojninsko dobo, ki je predpisana za pridobitev pravice do starostne pokojnine pri najnižji starosti, torej s 40 leti pokojninske dobe brez dokupa, upravičeni do izplačila zagotovljene pokojnine v znesku 500 evrov. Pri ugotavljanju pokojninske dobe za pridobitev pravice do izplačila zagotovljene pokojnine se pri invalidski pokojnini upošteva tudi prišteta doba. Pravico do zagotovljene pokojnine v višini 500 evrov imajo tudi uživalci invalidske pokojnine, pri katerih je vzrok nastanka invalidnosti poškodba pri delu ali poklicna bolezen. Zagotovljeni znesek se nato spreminja v višini in rokih, v katerih se izvajajo uskladitve pokojnin. Leta 2019 bo glede na uskladitev pokojnin in nadomestil iz obveznega invalidskega zavarovanja s 1. 1. 2019 znašal 530,57 evra⁵.

Iz Letnega poročila Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije za leto 2018⁶ izhaja, da je bilo decembra 2018 do invalidske pokojnine upravičenih 70.729 oseb, od tega 40.289 moških in 30.440 žensk. V skladu z novelo ZPIZ-2C pa je v istem mesecu t. i. zagotovljeno pokojnino v višini 516,62 evra (osnovni znesek zagotovljene pokojnine v višini 500 evrov je zvišan zaradi dveh uskladitev pokojnin 2018) prejelo 7557 uživalcev invalidske pokojnine (4817 žensk in 2740 moških), torej malo več kot desetina

² <https://www.zpiz.si/cms/content/letno-poroilo-2018>, str. 35

³ <https://www.zpiz.si/cms/content/letno-poroilo-2018>, str. 19

⁴ <https://www.zpiz.si/cms/content/letno-poroilo-2018>, str. 33

⁵ <http://www.zpiz.si/cms/content/uskladitevpojkoinin>

⁶ <https://www.zpiz.si/cms/content/letno-poroilo-2018>, str. 37

vseh upravičencev. Če se torej upošteva delež tistih, ki jim je pokojnina odmerjena od najnižje pokojninske osnove (63,9 %), pomeni, da ostaja še precej manevrskega prostora za zagotovitev dostojnega življenjskega standarda tistim upravičencem do invalidske upokojitve, ki zaradi neizpolnjevanja pogojev 40 let dosežene pokojninske dobe brez dokupa niso upravičeni do zneska t. i. zagotovljene pokojnine.

Glede na navedeno bi bilo na podlagi že sprejetih zakonskih sprememb ZPIZ-2 smiselno razmisliti o dodatnih spremembah zakonodaje, ki bi zagotovile večjo socialno varnost tudi vsem tistim prejemnikom invalidskih pokojnin, ki so ali bodo pridobili pravico do invalidske pokojnine, pa ne izpolnjujejo pogojev iz ZPIZ-2C, vezanih na predpisano t. i. polno pokojninsko dobo, ki je določena ali je bila določena za upokojitev pri najnižji starosti (40 let pokojninske dobe brez dokupa), in na podlagi katerih bi jim bilo zagotovljeno prejemanje invalidske pokojnine v višini najmanj 500 evrov. Še zlasti zato, ker navedeno pravico posameznik uveljavlja na podlagi okoliščin, na katere ne more vplivati (bolezen in poškodbe), in zaradi katerih je v primerjavi z ostalimi zavarovanci že v osnovi v manj ugodnem položaju.

Združenja bolnikov z rakom na primer opozarjajo, da so invalidske pokojnine v povprečju še 200 evrov nižje od že tako nizkih povprečnih starostnih pokojnin in da s tega vidika ne zagotavljajo ustrezne socialne varnosti. Opozarjajo tudi, da osebe, ki zbolijo za rakom ali kakšno drugo boleznijo, zaradi katere postanejo v celoti nezmožni za delo, po končanem zdravljenju ostajajo ujete bodisi v začaranem krogu dolgo trajajočih postopkov invalidskih komisij, povezanih z ugotavljanjem preostale zmožnosti za delo, dolgotrajnih bolniških staležev in invalidske upokojitve, ki na koncu kot edini izhod večini bolnikov ne omogoča dostojnega preživetja.

Nezanemarljivo je tudi dejstvo, da je letni prag revščine 2017 znašal 636 evrov neto/mesec, kar bi moralo biti osnovno vodilo za določitev dostojne višine najnižje (invalidske ali starostne) pokojnine, ki bi posamezniku zadoščala za preživetje. Na to je bilo med drugim opozorjeno tudi v okviru razprave o Predlogu zakona o spremembi in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2C), EPA 1690-VII, na 39. seji Odbora Državnega zbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide 5. 4. 2017.

Tomaž Horvat, l.r.
državni svetnik